

Sygn. akt IV CSK 356/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
w Warszawie

przeciwko Skarbowi Państwa - Staroście W., Ministrowi Skarbu Państwa oraz
Agencji Nieruchomości Rolnych Oddziałowi Terenowemu

w B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 stycznia 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 16 marca 2006 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od powodowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na rzecz pozwanych Skarbu Państwa - Starosty W. oraz Agencji Nieruchomości Rolnych - Oddział Terenowy w B. - każdego z nich - po 1800 zł (jeden tysiąc osiemset złotych) kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Oddalając powództwo Sąd Okręgowy przytoczył ustalenia, w całości aprobowane przez Sąd drugiej instancji i niekwestionowane w toku dalszego postępowania. Z ustaleń tych wynika, że powodowa Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nabyła umową z dnia 30 listopada 1992 r. wierzytelność przysługującą Bankowi Spółdzielczemu w B. od J.N. Czynność ta obejmowała umowy z dnia 28 października 1991 r. nr 80/91 i z dnia 4 grudnia 1989 r. Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A., działający w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa jako dysponenta Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia, wykupił zrestrukturyzowany dług wynikający z tych umów. Umowa o spłatę zrestrukturyzowanego długu – jak stwierdziły Sądy obu instancji – dotyczyła w istocie zmiany warunków spłaty tego długu, określała terminy i kwoty płatności poszczególnych rat. Dłużnik J. N., który zmarł 28 grudnia 1995 r., w znacznej części nie spłacił zrestrukturyzowanego długu. Spadek po nim z mocy ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabył Skarb Państwa – Kierownik Urzędu Rejonowego w W.; wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne także z mocy ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabył także Skarb Państwa – Agencja Własności Rolnej. Spadek po zmarłym J. N. został zabezpieczony przez dokonanie spisu inwentarza. O terminie tych czynności była zawiadomiona Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W skład spadku wchodziły tylko nieruchomości rolne, których wartość została ustalona na kwotę 86.050 zł. Zadłużenie spadkodawcy przekraczało wartość pozostawionych nieruchomości, które zostały sprzedane. Roszczenie powodowej Agencji, która wstąpiła w prawa wierzyciela – zdaniem Sądów obu instancji – uległo przedawnieniu. Powołując się na umowę o spłatę zrestrukturyzowanego długu z dnia 1 grudnia 1992 r. dłużnik J. N. zobowiązał się spłacić dług z odsetkami w ratach do dnia 30 listopada 1999 r. Według twierdzenia strony powodowej i przedłożonego przez nią wyliczenia zadłużenia spadkodawcy J. N. termin naliczania odsetek od ostatniej z wymagalnych kwot rozpoczął bieg 1 czerwca 1999 r. Pozew został wniesiony w dniu 7 listopada 2002 r. tj. po upływie terminu przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek. Roszczenie o odsetki ulega przedawnieniu w terminie przewidzianym dla tych świadczeń, niezależnie od

charakteru długu głównego. Zważywszy na rodzaj działalności, którą prowadzi wierzyciel występujący z roszczeniem Sądy obu instancji przyjęły trzyletni termin przedawnienia.

Sąd Apelacyjny oddalając apelację powodowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wskazał na postanowienia ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o utworzeniu tej Agencji (Dz. U. z 2005 r., Nr 31, poz. 264 ze zm.) i stwierdził, że na podstawie tej ustawy, przejęła ona zobowiązania i wierzytelności po byłym Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa. Jest zatem uprawniona do dochodzenia należnych Funduszowi wierzytelności. Cesja wierzytelności, jak i przejęcie przez powodową Agencję zobowiązań oraz wierzytelności po Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa nie zmieniły kwalifikacji roszczenia. Zawarcie umów kredytowych z dłużnikiem J. N. wchodziło w zakres działalności gospodarczej banku. Termin przedawnienia dochodzonego roszczenia wynosi 3 lata. Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny wskazał, że strona pozwana jako spadkobierca po J. N. ponosi – stosownie do art. 1031 § 2 k.c. – odpowiedzialność załugi spadkowe tylko do wartości ustalonego stanu czynnego spadku. Wartość sprzedanych nieruchomości spadkowych nie była kwestionowana.

Skargę kasacyjną, opartą na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., złożyła powodowa Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 118 k.c. polegające na przyjęciu, że dochodzone w niniejszej sprawie wierzytelności są wierzytelnościami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej przez stronę powodową, a tym samym błędne przyjęcie, iż okres przedawnienia wynosi 3 lata od dnia wymagalności i roszczenie powoda przedawniło się.

Wskazując na powyższe powodowa Agencja wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi Okręgowemu do ponownego jej rozpoznania a także rozstrzygnięcia o kosztach procesu za instancję kasacyjną, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i wyroku Sądu Okręgowego oraz orzeczenie co do istoty sprawy wraz z rozstrzygnięciem o kosztach procesu za instancję kasacyjną.

Odpowiedź na skargę kasacyjną złożyli pozwani: Agencja Nieruchomości Rolnych i Skarb Państwa – Starosta W.

Pozwana Agencja z powołaniem się na przepisy art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. wniosła o odrzucenie skargi kasacyjnej, ewentualnie o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów procesu.

Pozwany Skarb Państwa także zarzucił, że skarga kasacyjna nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. i wnosił o jej odrzucenie, ewentualnie o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 118 k.c. jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Ustanowienie w przytoczonym przepisie terminu przedawnienia dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej stanowi odstępstwo od ogólnej zasady, zgodnie z którą termin przedawnienia wynosi lat dziesięć. Jednakże dla zastosowania tego wyjątku ustawa wprowadza wymaganie aby określone roszczenie, które przysługuje podmiotowi prowadzącemu działalność gospodarczą pozostawało „w związku z działalnością gospodarczą”. Określenie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej jest określeniem szerokim, co znalazło potwierdzenie w orzecznictwie sądowym (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1992 r. III CZP 64/92 – OSNC 1992, nr 12, poz. 225, wyrok z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01- OSNC 2004, nr 7-8, poz. 117 i wyrok z dnia 16 lipca 2003 r., V CK 24/02 - OSNC 2004, nr 10, poz. 157). Motywy i dążenie ustawodawcy do zapewnienia możliwie szybkiego realizowania przez profesjonalistów swych roszczeń zarówno przysługujących im wobec innych profesjonalistów, jaki i wobec nieprofesjonalistów zostały szeroko w doktrynie i judykaturze omówione. Nie trzeba także dowodzić, lecz należy wskazać, a to w związku z wywodami skargi kasacyjnej, że profesjonalista jest z reguły lepiej zorientowany w regulacjach prawnych oraz dysponuje lepszymi możliwościami faktycznego korzystania z instrumentów przewidzianych dla ochrony swych praw. Stosownie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2003 r., II CKN 113/02 (OSP 2004, nr 11, poz. 141), powoływanego już w toku postępowania pierwszoinstancyjnego, termin przedawnienia roszczenia banku wobec osoby

niebędącej przedsiębiorcą wynosi trzy lata. Skarżąca powodowa Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nie kwestionuje tego stanowiska lecz dowodzi, że późniejsze czynności Banku oraz Funduszu Restrukturyzacji Oddłużenia Rolnictwa, którego następcą prawnym jest powodowa Agencja, wywarły wpływ na kwalifikację roszczenia i tym samym wydłużenie terminu jego przedawnienia do 10 lat. Restrukturyzacja długu wynikająca z umów kredytowych zawartych przez dłużnika J. N. nastąpiła na jego wniosek i polegała na wykupieniu części wierzytelności przez Fundusz Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa według dokumentacji przygotowanej przez kredytodawcę Bank Spółdzielczy w B. Cesja wierzytelności z dnia 30 listopada 1992 r. stanowiła podstawę do zawarcia dnia 1 grudnia 1992 r. umowy o spłatę zrestrukturyzowanego długu pomiędzy dłużnikiem J. N. a Bankiem Spółdzielczym, który działał w imieniu na rzecz Skarbu Państwa jako dysponenta Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa. Na podstawie powołanej umowy o cesję wierzytelności z dnia 30 listopada 1992 r. zbywca - wskazany Bank Spółdzielczy - posiadana wobec dłużnika J. N. wierzytelność przeniósł na Fundusz Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa w imieniu którego działał Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A. Powołane w skardze kasacyjnej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 1992 r. w sprawie zasad funkcjonowania oraz źródeł zasilania funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa (Dz.U. Nr 49, poz. 222) określiło źródło finansowania tego Funduszu i przeznaczenie środków (§ 3). Z dniem wejścia w życie ustawy o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jedn. tekst Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 264 ze zm.) do Agencji przekazane zostały środki finansowe i wierzytelności finansowe dotychczasowego Funduszu.

Trafnie skarżąca Agencja odwołała się do art. 509 i 513 k.c. twierdząc, że w chwili przelewu wierzytelności nim objęte były związane z działalnością gospodarczą banków kredytujących czyli podlegały trzyletniemu przedawnieniu. Można tylko dodać, że w wyniku przelewu wierzytelności (art. 509 k.c.) następuje zmiana osoby, względem której dłużnik jest zobowiązany. Regulacja ustawowa nastawiona jest na utrzymanie dotychczasowej sytuacji prawnej dłużnika (art. 513 k.c.), z zapewnieniem mu możliwości skutecznego spełnienia świadczenia do rąk właściwego adresata (art. 512 i 515 k.c.).

O ile poprzednika prawnego powodowej Agencji wiązał trzyletni termin przedawnienia, to zdaniem tej Agencji sytuacja uległa zmianie po zawarciu dnia 1 grudnia 1992 r. umowy restrukturyzacyjnej pomiędzy dłużnikiem J. N. a Funduszem. Analiza treści tej umowy, dokonana w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, w zestawieniu z celami którymi miały służyć dokonane czynności ma wskazywać, iż doszło do odnowienia zobowiązania (art. 506 k.c.), a w konsekwencji – zdaniem strony powodowej – doszło do zmiany długości terminu przedawnienia na dziesięcioletni (art. 118 k.c.).

Stanowiska tego nie można podzielić. Wedle ustaleń Sądu Okręgowego aprobowanych w całości przez Sąd drugiej instancji, istota umowy z dnia 1 grudnia 1992 r. sprowadzała się do zmiany warunków spłaty długu, określała terminy i kwoty płatności poszczególnych rat (art. 65 § 2 k.c.). Skarga kasacyjna nie zarzucała naruszenie tego przepisu i pominęła istotę wskazanej w uzasadnieniu tejże skargi umowie odnowienia, której celem i skutkiem jest wygaśnięcie dotychczas istniejącego zobowiązania, w miejsce które powstaje nowe (art. 506 k.c.). Przepis ten stwarza możliwość odnowienia w dwóch postaciach tj., jako umowa mocą której dłużnik zobowiązuje się spełnić inne świadczenie lub umowa na podstawie której dłużnik jest zobowiązany do spełnienia tego samego, co dotychczas świadczenia, z tym jednak że z innej już podstawy prawnej. W każdym z tych wypadków dotychczas istniejące zobowiązanie wygasa a powinność dłużnika spełnienia świadczenia wynika z nowego zobowiązania, którego treść różni się od poprzedniego. Wbrew twierdzeniom skarżącej Agencji w następstwie zawarcia umowy w dniu 1 grudnia 1992 r. nie nastąpiła zmiana przedmiotu świadczenia ani też zmiana podstawy prawnej świadczenia. Nie wzmacnia argumentacji strony powodowej odwołanie się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 1994 r., III ARN 39/94 (OSNAPiUS 1994, nr 6, poz. 91) stwierdzającego, że rozstrzygnięcie wniosku o restrukturyzację zadłużenia z tytułu udzielonego kredytu bankowego na rozwój produkcji rolnej, powodujące podjęcie dyspozycji państwowymi środkami pieniężnymi z Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa wymaga wydania przez właściwy naczelny organ administracji państwowej decyzji administracyjnej. W kolejnej sprawie powołanej w skardze kasacyjnej IV CKN 21/00 (OSNC 2000, nr 10, poz. 191) Sąd Najwyższy w wyroku

z dnia 12 kwietnia 2000 r. stwierdził, że rozpoznając żądanie o zwrot kredytu sąd nie bada, czy oczekiwanie kredytobiorcy na przyznanie mu dalszej pomocy finansowej z Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa jest usprawiedliwione okolicznościami sprawy. Orzeczenia te podkreślają cel utworzenia i przekazania środków z budżetu na specjalny fundusz z określeniem sposobu ich wykorzystania m.in. na pomoc w spłacie kredytów zaciągniętych przez rolników. Ta regulacja prawna i sposób przepływu tych środków do właściwego banku za pośrednictwem którego właściwy organ decyzyjny realizuje – w granicach zakreślonych ustawą – pomoc dla uprawnionego kredytobiorcy jest bez znaczenia dla ustalenia terminu przedawnienia roszczenia powodowej Agencji. Skoro nie istnieją przesłanki nowacji, to nie nastąpiło przerwanie biegu przedawnienia i nie zachodzi potrzeba zajmowania się wpływem poszczególnych postaci odnowienia na przyjęcie trzyletniego terminu przedawnienia się roszczenia wierzyciela.

Dlatego zarzutu naruszenia art. 118 k.c. nie można podzielić. Rozstrzygające znaczenia dla kwalifikacji roszczenia ma moment jego powstania. Skarga kasacyjna w całości pominęła argumentację Sądu Apelacyjnego dotyczącą pozwanego Skarbu Państwa uważanego za przyjmującego spadek z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1031 § 2 k.c.). Powyższe uzasadnia oddalenie skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ k.p.c.) z zasądzeniem żądanych kosztów procesu (art. 398²¹, 391 § 1, 108 § 1 zd. pierwsze w zw. z art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 k.p.c.).